

In patriam redditum , simul ac lux fulserit alma ;
 Idque alii suadere volet , namque Ilion , inquit ,
 Vertere non dabitur Danais . Hæc maximus Ajax ,
 620 Praeconesque ambo referent , si audire juvabit .
 Phœnicem sese ut patrias comitetur ad oras
 Secum habet , invitum sed enim non ducere tentat .
 Talia voce refert , Danai obstupuere silentes .
 Tydides tandem mediis sic servidus infit :
 625 O utinam nunquam Æacidem , Rex maxime Grajum ,
 Flectere tentasses precibus . Satis ille superbus ,
 Elatusque alias , nunc vero elatior , atque
 Deterior longe , quum tot Regesque , ducesque
 Viderit , afflictasque acies sibi tendere palmas .
 630 Quare hunc mitte , precor . Maneat , vel litore solvat .
 Mox repetet pugnas , animus quum suaserit audax ,
 Hancque olli indiderint coelestia numina mentem .
 Nunc fessos reparate artus potuque , ciboque ,
 Et somnos capite , (hoc robur mortalibus ægris
 635 Hæc vis) & roseo Phœbus quum fulserit ortu ,
 Ante rateis equitum turmas , peditumque locatas
 Hortare , Atride , atque aciem duc primus in hostem .
 Hæc ait , assensere omnes , vocemque loquentis
 Mirati , atque animum . Tum Diis libamine facto
 640 Ad naveis tendunt , alta ac tentoria quisque ,
 Et stratis placidi carpebant munera somni .

LIBER DECIMUS.

ARGUMENTUM.

Agamemnon vigilans Achivorum ductores excitat . Ab utroque exercitu speculatores in adversum mittuntur . Ab Gracis Diomedes , & Ulysses , ab Teucris Dolon , quem captum , atque ad interrogata confessum Graci interficiunt . Inde ad sociorum stationem progressi Rhesum , sociosque ejus plures interficiunt , & equos abigentes ad navium stationem redeunt .

Tque duces somno domiti sub nocte jacebant
 Argivum reliqui ; at magnus vigilabat Atrides
 Multa animo volvens , veluti quum fulgurat alto
 Pulchricomæ quondam Junonis ab axe maritus .
 5 Seu pluvia ingenti , vel grandine , vel nive densa
 Obruere arva parans , vel lacrimabilis ora ,
 Et faciem invisam populis ostendere belli .
 Sic Atridæ animum suspiria crebra fatigant ,
 Insolitoque intus quatuntur pectora motu .
 10 Jamque acies spectat Phrygias , flamasque micanteis
 Plaudentumque haurit voces , fremitumque canentum .
 Jamque altas versus puppeis , atque agmina Grajum
 Lumina convertit ; tum moesta silentia terrent ,
 Et gemit adspectans , vellitque a fronte capillos
 15 Multa Jovem incusans , tandem sententia menti
 Illa placet Nelei ad gnatum contendere magnum
 Nestora , consilio si forte adiutus amico
 Exitium ab gente , & ratibus depelleret igneis .

V. 14. *Et gemit adspectans . Suorum languore , & hostium alacritate deterritus , ex quibus infesta futurorum sumebat præsagia , quod anxi , ac moerentis animi proprium est .*

I L I A D I S

174

- Ergo agileis molli tunica circumdedit artus ,
 20 Atque pedum nitidis connectit vincula plantis ,
 Sanguine tum multo infectam , fulvamque leonis
 Talarem , ingentem pellem induit , & rapit hastam .
 Nec minor Atridem Menelaum cura remordet ,
 Ne Danaum gens clara , sui quæ Pergama causa
 25 Undosum per iter bellum allatura cruētum
 Venerat , Iliacum signaret funere litus .
 Hæc versans membris maculosi ingentia pardi
 Tergora circumdat primum , deinde ære coruscum
 Imponit capiti galeam , longamque potenti
 30 Dextra hastam capit , & Regis tentoria fratri
 Sollicitus petit , Argivum qui sceptra tenebat
 Cunctorum , Divumque pari gaudebat honore .
 Huic somnum excutere , & stratis abducere blandis
 Mens erat ; at vigilem , præcinctumque invenit armis .
 35 Mox prior hæc : Quid , chare , parans nitido ære renides ?
 Mittere num quemquam Teucrorum in castra comantum
 Exploratum acies ? vereor ne id munus obiret
 Grajugenum nemo , ut solus sub nocte silenti
 Hostileis velit accedens specularier agros .
 40 Ne audax ille fuat , præstansque , & robore , & armis .
 Olli respondens Agamemnon talibus infit :
 Consilio est epus , amborum , charissime , utriusque
 Quo servare acies , classem & possimus Achivam ,
 Quandoquidem Jovis est animus conversus ab Argis .
 45 Hectoreisque sacris , precibusque accomadat aurem ,
 Nam nec visa mihi , cuiquamve auditæ , quot unus
 Luce sub hac Priamo satus in nos fecit Achivos ,
 Priamides , inquam , ille Deo neque natus ab ullo ,
 Divarum aut quaquam ; sed enim memor illa malorum
 50 Gens erit Argivum ventura in sæcula retro
 Iliacis sibi quot campis Tros fecerit Hector .
 Nunc propera , Idomenea voca , Ajacemque potentem ,
 Nestora nos petimus suasuri ut sacra revisat
 Agmina custodum , mandataque nunciet ; ipsi

L I B E R X.

157

- 55 Paruerint namque , & facient audita libenter ,
 Nestore quum gnatus præsit custodibus , unaque
 Idomenei socius , rerum queis tradita summa est .
 Ast Helenæ vir pulchricomæ : Dum veneris , illuc
 Te præstolor , ait , redeamve huc , quum semel ipsis
 60 Hæc mandata dabo ? Danaum cui ductor , ibidem
 Præstolare , inquit , multarum ambage viatum
 Decepi , alterius ne forte erraverit alter
 Inscius ab cursu . Tu qua vestigia cumque
 Detuleris , clamans altum , neque voce superbas
 65 Evigilare jube , & merito dignatus honore ,
 A patre , atque a stirpe virum appellare memento
 Quemque sua . Decet & Martis tolerare laborem
 Nos quoque , nam miseris hac lucis vescier aura
 Conditione datum mortalibus ab Jove summo .
 70 Hæc fatus , fratrem dimittit . Nestoris ipse
 Castra petit , stratis ubi mollibus ille jacebat .
 At circum varia arma auro , clypeusque , & ahena
 Dependet galea , & ferrata cuspide binæ
 Stant defixæ hastæ , atque insigni baltheus arte ,
 75 Quem senior solitus dum bellum in triste ruebat ,
 Non ille egelida domitus , tardusque senecta .
 Extulit atque caput subito , atque hæc vocibus infit :
 Quisnam o , qui solus Danaum per castra vagaris
 Nocte sub obscura , somni quum munere blando
 80 Mortales gaudent reliqui ? Sociumne requiris ?
 Custodum aut quemquam ? fare , ac te ostende roganti .
 Quid petis ? Huic magnus contra sic fatur Atrides :
 O decus Argivum , Nelide , Agamemnona cernis ,
 Jupiter omnipotens quem tot perferre labores

V. 66. *A parre , atque a stirpe . Quod militum animos maxime devincit , atque Imperatoribus conciliat . Totius hujus libri stylus familiarior est , & veluti ad domestica , & privata conversus , politicis tamen , & moralibus instructionibus refertissimus , & nescio quo nativo rerum colore gratissimus .*

85 Decrevit pater, hos animæ subduxerit artus
 Pallida mors donec, rigeantque hæc frigore membra.
 Nam neque me fessum somnus capit; & salit intus
 Cor motu **insolito**, attonitaque huc mente revolvor
 Atque illuc, perque ossa tremor labefacta recursat,
 90 Arroditque **animum** impendentis cura perici.
 Ergo age, **te** quoniam blandæ indulgere quieti
 Par timor **haud** patitur, custodum invise cohorteis
 Nunc **mecum**, ne forte gravi gens fessa labore
 Se dederit **somno** excubiarum oblitera, suique.
 95 Hostis adest quippe. An scimus num nocte sub alta
 Improvisa **phalanx**, & Dardanus ingruat Hector?
Olli Nelides: Argivum maxime ductor,
 Pone metum, nec enim quæ cogitat omnia cumque
 In nos Priamides, dabit olli Jupiter, ipsi
 100 Quædam **etiam** subeunda manent, & plura si Achilles
 Tandem **odiis** positis ingentem assumpserit hastam.
 Te facilis **separ**, ast Ithacum, clarumque vocari
 Tydideum **vellem**, & magno Telamone creatum,
 Deucalidemque ducem; sed longe ab navibus absunt
 105 Ajacisque, atque Idomenei tentoria nostris.
 Afforet hic **nobis** utinam Menelaus Atrides.
 Ille autem **fas** vera loqui, fraternalque fratri.)
 Forsan **lentus** adhuc utramque stertit in aurem,
 Ductores **ipsum** quando expediebat Achivos
 110 Supplicibus **precibus**, blandisque inflectere dictis.
 Namque **premit** vis sæva mali, atque urgemur ubique.
 Talibus orabat senior, cui hæc fatur Atrides:
O Neleo sate, sœpe quidem accusare merentem
 Ipse ego **suadebam**, Martis quandoque laborem

V. 85. *Hos anime*. Loquutio Virgiliana in 4. Æneid.V. 87. *Nam neque me fessum*. Anxietatis signa, atque effectus.V. 104. *Deucalidemque ducem*. Positum pro Deucalionidem, quod carmini **incomm**odum. Pater enim Idomenei Deucalion, ut infra.

115 Nam refugit, non ille piger **formidine turpi**,
 Armorumve rudis, monitis sed stare coactus
 Præceptisque meis; ac nunc vigil ille præivit,
 Et quos ipse viros memoras jam forte vocatos,
 (Namque ita conventum) castrorum ad limina sistet.
 120 Plaudo equidem senior, Regem adsperrabitur, inquit,
 Sic Danaum nullus, facientque audita volentes.
 Nec plura his, blandoque artus circumdat amictu,
 Pulchraque sub nitidis vincit talaria plantis,
 Ingentemque humeris ardenti murice lœnam
 125 Induit, ac duplècim, molli lanugine crispam
 Florentemque super, morsuque adnectit eburneo.
 Arripit & validam præfixa cuspide quercum,
 Argivumque petit naveis, tum voce vocavit
 Magna Ithacum. Stratis se proripit ocyus altis
 130 Ille senis simul ac notas vox perculit aureis.
 Restitit & coram, verbisque volucribus infit:
 Quid rerum Nelide? urgetne extremus Achivos,
 Jam casus, cogitque altos abrumpere somnos?
 At Nestor: Ne sœvi, inquit, pendentia Grajos
 135 Usque adeo mala conturbant, sequere ocyus ambos;
 Namque alium Grajum ductorem arcessere oportet
 Quicum an pugnandum, aut solvendum ab litore nobis
 Consulere est opus. Hæc senior, tentoria rursum
 Ille petit, clypeumque humeris suspendit ahenum,
 140 Adsequiturque viros. Olli tentoria ad alta
 Tydideæ adproperant. Ille extra limina crudo
 Præcinctus ferro dederat per membra quietem,
 At socii circum clypeis ingentibus apta

V. 129. *Stratis se proripit*. Nestor uti senior, & parcissimi jasa somni, vigilans invenitur: Ulysses jam maturior, & fere in senium vergens dormit quidem, sed sola Nestoris vox excitatur: Diomedem vero adhuc juvenem, etiam sub dio, & armatum altus habebat somnum, atque hunc pede concussum Nestor excitat, nec enim vox sola sufficeret.

Impositi capita, erectæ tum cuspide in ima
 145 Stant hastæ, & Jovis altisoni ceu fulgur, ahena
 Luce nitent procul. Agrestis super ille jacebat
 Pelle bovis magna, pictisque tapetibus altam
 Cervicem effultus. Propter Nelejus heros
 Constitit, & pede concussum somno excitat alto,
 150 Castigatque moras dictis: Tydeo sate, surge.
 Quid noctem stertis solidam? Non ille profecto
 Dormit Priamides Hector. Trojanaque pubes,
 Sed tumulos vigiles obeunt, ratibusque minantur,
 Jamque aderunt. Stratis tum protinus ille relictis
 155 Exilit, ac tali compellat Nestora voce:
 Crude senex; cedes quando, parcesque labori?
 An deerat juvenum quisquam, qui exciret Achivum
 Castra obiens proceres? verum indulgere senectæ
 Non tu unquam, longis poteris seu vincier annis.
 160 Vera quidem memoras, Nestor Nelejus inquit,
 Nam mihi sunt etenim gnati, qui hæc jussa capessant,
 Sunt populi & plures; sed enim vis ultima cogit,
 Grajorum ac tenui pendent fata omnia filo
 Vitæ, inquam, exitij aut miseri, tristisque ruinæ.
 165 Ast tu (namque viges annis, & flore juventæ)
 Siqua mei pietas, huc Idomenea vocato
 Ajacemque, precor. Taleis dat pectore voces.
 Ille autem tegmen torquens immane leonis
 Fulvum humeros circum, & ferratam cuspide longa
 170 Corripiens hastam, subito mandata facessit.
 Adducitque viros, stationemque agmine facto
 Visere custodum adproperant, tacitique propinquant.
 Ut ventum in sedeis, ipsos vigilesque, sedenteisque
 Invenere duces, cinctosque nitentibus armis,

V. 156. *Crude senex.* Diomedes senem sibi charissimum demulcit
 ea laude, quam ipsi gratissimam esse sciebat, quam bonus ille
 vir deglutit statim.

V. 168. *Torquens immane.* Ut Aventinus apud Maronem in 7.

Atque hiemis veluti rigida sub nocte molossi
 Stant vigiles caulas circum, de monte ruentis
 Exciti aut apri fremitu, torvive leonis,
 Quem clamore viri multo, telisque fatigant
 Instantes, resonantque canum latratibus antra.
 180 Sic horum placidus fugiebat lumina somnus,
 Conversique oculos Teucrorum in castra per umbram
 Soliciti observant, arrectisque auribus adstant.
 Exultantque animis Reges, plauduntque tuendo.
 Tum Nestor. Salvete viri, vigilesque manete
 185 Nec classem sinite hanc tantam ludibria Teucris.
 Sic fatus senior fossam prævertitur altam
 Una alii Argivum Reges, & Nestore natus,
 Merionesque ad concilium, cœtumque vocati.
 Quaque dabant totis hinc inde cädavera campis
 190 Fusca locum, regressus ubi discesserat Hector
 Grajorum ab cæde in terram labentibus umbris,
 Considunt, varioque agitant sermone vicissim.
 Dein medios inter Nelejus incipit heros:
 Num deerit vestrum, Grajorum lumina, quisquam;
 195 Qui ingenti fretus virtute, & robore dextræ
 Castra petat Troum, palantem forte per agros
 Capturus quemquam, rimaturusve loquentum
 Consilia, atque animum? an muros, ac tecta revisant
 Anve isthinc perstare velint prope castra, rateisque?
 200 His ille auditis ad nos si forte rediret
 Incolumis, qua laude virum pro talibus ausis
 Fama feret, toto qua Sol diffunditur orbe?
 Quisquis ad hæc pietas moderatur in æquore puppis
 Grajugenum princeps nigrantem terga bidentem
 205 Lactenti cum prole dabit, cui prædia nulla,
 Certarint & opes, ductoresque inter Achivos
 Regificis aderit lata ad convivia mensis.
 Talia fatus erat, reliqui obstupuere silentes;
 Tydides tamen intrepido sic ore profatur:

- 210 Ecce adsum, o Socii, Teucrorum in castra paratus
Per medios penetrare globos; quod si mihi quisquam
Se se addat comitem, fuerit fiducia major.
Eventus nec enim facile præviderit omnes,
Fugerit aut unus; geminis audacia crescit
215 Consilio, atque ope. Sic loquitur, movitque superbos
Regum animos dicto, & socios se adjungere laudi
Ajaces ardent gemini, Mavortia proles,
Merionesque, & Nelida natus Thrasymedes,
Atque Atreo genitus Menelaus, & acer Ulysses.
220 Quos inter placido fatur sic pectore Atrides:
Tydeo gnate, viden' tibi quot se adjungier optant
Grajorum proceres? Hos inter robore, & armis
Delige præstantem, nec te ulla potentia regni,
Aut genus ab recti transversum tramite flectat,
225 Non timor, aut pudor. Hæc ductor, de fratre timebat
Nam sibi. Tydides rursum sic ore loquutus:
Quem socium adlegerem divinum oblitus Ulyssem?
Atque agere, atque pati, ingenteis, cui in pectore vireis
Indidit atque animos flavæ tutela Minervæ.
230 Cujus & in me notus amor, studiosaque mens est.
Hoc comite haud dubitè ardenteis penetrare per igneis.
Consilio valet usque adeo, & prudentibus ausis.
At Laertiades: Nec me obrue laudibus, inquit,
Chare, nec objurga. Stant conscientia pectora circum.
235 Verū age, præcipitant umbræ, atque Aurora propinquat,
Astraque jam mergi adproperant, vix tertia noctis
Pars superest: ergo accelerant, armisque coruscis
Membra tegunt. Ensem ancipitem tum Nestore natus
Tydide dabant (ad naveis proprium ipse reliquit.)

V. 210. *Ecce adsum.* Diomedes ubique intrepidus, atque audax, invadendo, quam sustinendo præprior, atque aptior.

V. 214. *Fugerit aut unus.* Væ soli, quia quum ceciderit non habet sublevantem se.

V. 223. *Nec te ulla.* Quod Drances apud Virgilium in II.

„ Neque te ullius violentia vincat „.

V. 233. *Nec me obrue.* Modestis, ac sapientis viri effatum.

- 240 Et clypeum, & nigram capiti de tergore tauri
Nec crista insignem galeam, clavisve rigentem,
Qua munire caput juvenes, ac tempora sueti.
Meriones pharetram, atque arcum largitur Ulyssi,
Atque ensēm, & galeam candenti e vellere, loris
245 Pluribus introrsum textam, firmamque, gravemque,
Setigerique apri hinc illinc cava tempora circum
Exstabant dentes, ac denso vellere conus
Vertice surgebat medio (mirabile visu.)
Ormenidæ quondam populatus Amyntoris urbem,
250 Sacram Eleona, atque insignis laquearibus ædeis,
Autolycus sibi quam præda delegerat omni,
Ille Cytheræo dein tradidit Amphidamanti,
Amphidamasque Molo, hospitii venerabile pignus,
Hic gnato dederat, forti tunc gnatus Ulyssi.
255 Induerant armis postquam se horrentibus ambo,
Inde iter arripiunt celeres, sociosque relinquunt,
Ecce viam propter dextram Tritonia misit
Ardeolam Pallas, ducibus quam cernere noctis
Umbra vetat, sed enim proprius sensere volantis
260 Clangentisque sonum proceres. Tum latus Ulysses
Agnoscitque omen Divæ, sique ore precatur:
O semper mihi dextra Jovis pulcherrima proles,
Nunc mihi Diva fave, Argivasque revisere puppeis
Da facinus post egregium, quo Troja pubes
265 Ingemat. O nostris siquando laboribus olim
Adstiteris, Dea, nec tanto sine numina quicquam
Ipse unquam solitus. Tydei tum filius orsus:
Ægida gestantis proles Jovis, aspera virgo,
Tydea ceu quondam Asopi labentis ab unda,
270 Argivum & castris ingrata haud jussa ferentem

V. 241. *Nec crista insignem.* Udonem hoc tegumentum capitum
e corio confectum vocant Latini.

V. 269. *Tydea ceu quondam.* De hac Tydei legatione vide quæ
supra lib. 4.

Edipodionia duxisti in moenia Thebes,
Unde redux factis ingentibus inclita fama
Præmia commeruit, sic nostris annue cœptis.
Anniculam tibi ego mactabo rite juvenam,
275 Cui cervix non trita jugo, atque interlita fulvo,
Cornua, fronsque auro. Hæc insit, nec dura precanteis
Contempsit Dea, tum proferant per gramina cursum.
Ibantque obscuri, ut multa sub nocte leones
Perque armæ & cædes, truncataque corpora passim,
280 Et sanie, & fuso squalenteis sanguine campos.
At parte ex alia turmas vigil Hector oberrat,
Ductoresque cets primos, cogitque frequenteis,
Et medios inter quæ sit sententia pandit.
Vocibus his: O si quisquam promittere tantum
285 Auderet mihi Trojogenum, seu laudis amore,
Quam sibi non unquam morituru fortibus ausis
Ille reportaret, selecta aut præmia propter,
Quæ nos digna quidem dabimus, curruntque volucrem,
Aripedes & equos, qui præstantissimi Achivas
290 Ad naveis fuerint, alta & cervice comanteis,
Hæc, inquam, si quis forte ad tentoria Grajum
Exploratum erit, vigil an custodia puppis
Ut prius, obtineat, domiti vel robore Teucrum
Adproperare fugam malint, fessique quiescant
295 Excubis ab nocturnis, duroque labore.
Talia Priamides, hærent, trepidantque silentes

V. 271. In mania Theber. Urbs Baotiae. Communius plurali numero efficerunt Thebae Thebarum; tamen in singulari quoque reperitur apud autores. Statius lib. 9.
, Perituraque Thebe,,

& item in I.

Premiæ agmina Thebes. Hippomedon., .
Deducto nomine a Theba Nympha, quam Axopus adamasse dicitur
eiusdem regionis fluvius. Edipodionia autem dicuntur Thebes ab
Edipo, qui in ipsa regnauit, Sophoclis, & aliorum carminibus
notissimo.

Ductores primi. Ecce Dolon, qui forte vocatis
Intererat, proles præclaræ Eumedis & are
Divitis, atque auro, testis cui quinque sorores
300 Exstabant patriis, non mole, aut ore decoro
Spectandusve armis; pedibus tamen aliger, ille
Hectora sic Regem adloquitur, sociosque frequenteis.
Est hic, est animus famaque, & laudis amator,
Quo fretus Danaum in tentoria pergere tento.
305 Tu mihi per sceptrum hoc jura, currasque daturum
Ære renidenteis, & equos quibus ipse per agros
Pelides vehitur, neque te hæc jurasse pigrabit.
Namque Agamemnonian puppeis, & penetralia adibo
Intima, qua Danaum Reges nunc forte coacti
310 Constituant celermene fugam, ferrumne capessant.
Hæc fatur, traditque viro sceptræ aurea ductor,
Testariorum Deos: Hæc Jupiter audiat almae
Junonis conjux, non currus alter Achillis,
Troja nec celeres flectet per planæ jugaleis.
315 Hæc fatus portanda dabat perjuria ventis,
Addidit ast animos juveni, gravidamque pharetram.
Incurvosque arcus humero suspendit ab alto
Protinus, atque lupi cano de tergore anictum,
Et galeam rapit hirsutam, atque hastile coruscum,
320 Inque rateis gressum adglomerat, non ille profecto
Ad Teucros iterum ab castris reditusque Achivis.
Utque virum cætum, cætumque reliquit eorum
Exultans animo ingreditur. Speculatus Ulysses
Restitit, atque his adfatur Diomedea dictis:
325 Vel Grajum exploratum, acies, vel luce carentum
Laturus spolia, hic nobis venit obvius: ipsum
Nos præter campi tenebrosa per avia gressum

V. 301. Speculandusve armis. Ironies ergo Virg. in 12. de Eumedeis.

,, Antiqui proles bello præclaræ Dolonis.,

,, Nomine avum referens, animo, manibusque parentem,,

Quod & Cerdæ, & alli Virgilii interpretes observarunt.

I L I A D I S

- 184 Tantis per properare **sine**, hinc toto impete cursus
Fundemur subito **circum**, fessumque sequemur.
- 330 Quod si nos pedibus præverterit ocyor, illum
Argivas versus naveis trudemus, & agmen
Telum intentantes, **Teucrum** ne in castra reverti
Neve urbem possit. Steterunt sic deinde loquuti,
Corporaque inter densa virum latuere jacentum.
- 335 Ille viam imprudens sequitur, gressumque fatigat
Jamque aberat quantum mulorum sulcus in agro
Porrigitur (bobus hi siquidem præstantius altas
Proscindunt glebas, & culta novalia findunt.)
Accurrunt subito, ille pedem gressumque repressit
- 340 Auditio strepitu, & **sociorum** ex agmine quemquam
Adventare putat, qui se revocare, jubente
Hectore festinet; sed enim vix cominus hastæ
Jactu aberat, sensit medios delapsus in hosteis.
Acceleratque fugam **trepidans**. Illi acrius instant,
- 345 Atque canes veluti **nemorosa** per avia cervum
Sectantur gemini, aut leporem, terrentque latratu
Horrisono, & malis crepitant, ille ardua multo
Cum clamore petit **pavitans**, sic sævus Ulysses
Constanter, Tydeoque satus sequiturque, premitque
- 350 Intercluso aditu, & **Grajum** se adjungere turbæ
Custodum prope jam poterat, quum cœsia Pallas
Tydideum insolito perfudit robore, ne quis
Grajungenum primus **juvenem**, se pone relicto
Impeteret ferro, telumque intentat, & altum
- 355 Inclamans, vel siste, inquit, vel te assequar hasta,
Nec fatum effugies. Simul hæc, simul exit in auras
Missa abies, erratque volens, humerumque Dolonis

V. 337. *Bobus hi siquidem*. Hanc observationem Homericam
multis firmanc qui de re rustica scripserunt.

V. 343. *Sensit*. Loquutio Virgiliana de Androgeo in 2. Æneidos.
Comparationem adiunctam delibavit Maro idem in 12, & aliis locis.

V. 357. *Erratque volens*. Neque enim occidere, sed vivum
capere conabatur.

L I B E R X.

185

- Cuspis iit super, ac tellure infigitur alta.
Substitit ille tremens; stridebant dentibus ora.
- 360 Olli vix auras captantes pectore anhelo
Corripuere manu deflentem & multa precantem.
Vivere me sinite, o Danai, sunt ædibus amplis
Æra mihi, atque aurum, infecti tum copia ferri,
Factique, Hæc vobis tradet pater omnia charus
365 Incolumem gnatum ad naveis si norit Achivas.
Olli respondens sedato pectore Ulysses.
Aude, inquit, neque te mortis conturbet imago.
Dic tamen hæc mihi: Quo solus sub nocte silenti
Adproperas, somni quum dulcia munera carpunt.
- 370 Mortales reliqui? An prostrata cadavera campo
Expoliaturus? Speculatumne agmina Grajum,
Argolicasque rateis misit te huc Dardanus Hector?
An tu sponte venis? Olli trepidansque, tremensque
Talia voce Dolon: Misero, ac nil tale paranti
375 Tot mala promissis ingentibus adulit Hector
Pelidæ mihi quadrijugos, axemque coruscum
Pollicitus, modo Grajorum explorare cohorteis
Auderem tacite per fida silentia noctis,
Hostileisque animos rimari, ac noscere, vellent
- 380 An fato domiti, Troja, belloque relicto
Vela dare an primum veluti, per castra, rateisque
Excubias agerent solitas, atque arma pararent?
Olli subridens fatur versutus Ulysses:
Scilicet haud temnenda bonus promiserat Hector;
- 385 Æacidæ currus, & equos, frænarier ulli
Difficileis hominum, Pelidem præter Achillem
Mortali haud genitum matre: attamen ista rogant
Dic mihi: Quonam Priamides nunc restitit Hector?
Qua illius arma jacent? Ubi equi currusque nitentes?
- 390 Qua Troës, sociique manent statione, situque?

V. 362. *Vivere me sinite*. Similia supra Adrastus Menelao, &
Liger Æneas.

Quidve agitant animo? An muros remeare sub altos?
 Scilicet Argivis dominis, ferroque subactis.
 An naveis secus instituant procul usque manere?
 Dixerat, Eumedis contra sic filius orsus:
 395 Vera quidem fabor: castrorum in parte reposta
 Antiquumque Ili ad tumulum cum patribus Hector
 Ac ducibus primis summis de rebus agebant.
 Excubiae nulla, nulla est custodia certa,
 Pernoxque: evigilant Troes, quies patria cordi,
 400 Adeque rogos sese hortanturque, monentque vicissim;
 At socii indulgent somno, de uxoribus illi
 Nequaquam pavidi, aut gratias, dulcive parente.
 Qui vero? an socii misti (interpellat Ulysses)
 Troes agunt equites? diversa an parte quiescant?
 405 At satus Eume: haec etiam tibi vera fatebor.
 Ad mare stant Cares, Legelesque, & Peones arcu
 Insignes curvo, Cauconesque, atque Pelasgi,
 Ad Thymbram Lyciaque manus, Mysique superbi,
 Meones atque equites, & equis gens nata domandis
 Robusti Phryges. At quidnam ex me queritis ultra
 410 Tendere si in castra est animus, tenet ultima Rhesus
 Ejonei proles, Thracum Rex, optimaque olli
 Et reliquis longe pulcherrima corpora equorum,
 Qui candore niveis anteirent, curibus auris:
 Argento currus, fulvoque effulgarunt auro,
 415 Aureaque arma viro, haud miseris mortalibus illa,
 Sed generi portanda Deum, mirabile visu.
 At nunc vel Grajum ad puppeis, atque agmina ferte,
 Vel sinite hic vinctum, donec me vera loquuntur
 Noveritis reduces iterum. Sic ille precatur.
 420 Quem torvum intutus, Tydei sic filius inquit:
 Ne mihi tu dictis animum deflectere tenta,

V. 413. Qui candore niveis. Versus Virgilianus in 12, ubi Se-
 liger, & Cerdia Homerum inferiorem stratum, quod solum dixerit.
 „Candidiores nive, curu autem venis prius, „Ride si sapit.

Grata licet pandes; pretio si hinc liber abibis
 Mox etenim venies speculatum castra, rateisque,
 Aut ferro armatus, vique oppugnator aperta:
 Occisus nulla vi, aut arte nosebis Achivis.
 425 Hec ait, & juvenem trepidantem, & supplice luctu
 Tydide iratam conantem flestere mentem
 Ense petit, magno & cervicem demetit ictu,
 Extrema cum voce caput miscetur arena.
 430 At galeam hirsutam capiti, pelleme lupinam
 Detraxerit humeris, hastamque, arcumque sonantem.
 Hæ Ithacus flavæ gratissima dona Minervæ
 Consercat, extollentesque manu, sic voce precatur:
 His fruere, o nobis primum inclamata Dearum
 435 Gnata Jove, & tantis nunc dextra adlabere ceptis.
 Dixerat, inque altum imposuit sublata, myricam
 Frondentem super, & ramos circum abscondit ense
 Ut possent procul in toto spectarier agro
 Signa reversuri, animisque ardentibus ultra
 440 Contendunt perque arma virum, fusumque cruentem.
 Et jam Threicias acies, & castra tenebant.
 Tunc campis passim somno, ingentique labore
 Corpora fusa vident, simul & varia arma jacere
 Ordinibus ternis; viunges stant deinde comantes
 445 In mediis Rhesus cubat, ac tentoria circum
 Arrecti currus, & pulchra orbilia propter
 Cornupedes nexis carpebant hordea vinelis.
 Gestit adspiciens, sociumque adfatur Ulysses:
 Ecce virum, currusque, Dolon quos dixerat, aureos.
 450 Tydide, andendum dextra: nunc robur, & arma.
 Vel tu aggressus equos solve, aut sopita virorum
 Corpora dede neci, mihi cura incumbet equorum.
 Hæc ait; ast animos Tydida cæsia Pallas
 Addidit ingenteis, jugulatque hinc inde jacenteis,
 455 Ac dulcè spirantium animas suspira longa,
 Singultusque sonant mœsti, tum sanguine largo
 Stragula pœta virum, atque thori, tellusque rubescit.

Impatiensque ut plena leo per ovilia turbans ;
 (Suadet enim vesana fames) manditque , trahitque
 460 Molle pecus , sic ille furit , bissenaque Thracum
 Corpora prosternit ferro ; sed cautus Ulysses ,
 Quemque neci ut dederat Tydeo satus , ille trahebat
 Deprensum pede , ne insuetus calcare cruenta
 Membra virum stare sonipes , trepidusque paveret ,
 465 Hinc Rhesum adgreditur Diomedes ; tertius ille
 Ac decimus Plutonis adit regna invia tristi
 Cum gemitu , capiti nam lurida somnia , natus
 ∞ nidae adstiterat , ductu , jussuque Minervae .
 Interea bijuges tacitus solvebat Ulysses ,
 470 Loraque connectens turba procul egerat omni ,
 Atque arcu (nec enim scuticam secum ille ferebat)
 Urgebat ductum insolitum , noctemque paventeis .
 Tydidae comiti tenui tum adsibilat ore .
 Ille animi incertus versat , currusne coruscos ,
 475 Queis auro varia arma jacent , temone prehensoris
 Inde trahat , vel sublatos , leve pondus , in altum
 Efferat , an Thracum plureis demittat in Orcum .
 Talia volventi secus adstitit aurea Pallas ,
 Cunctantemque monet : Reditum properare memento ,
 480 O Tydeo sate , ne Divum Phrygia agmina quisquam
 Excitet : ac tanti marcescat gloria facti .
 Dixerat , ille Deam sensit , novitque loquutam
 Extemplo concendit equos , pone instat Ulysses ,
 Maturantque fugam celeres , castrisque propinquant .
 485 Arcitenens sed enim ab cœlo speculatus Apollo
 Tydidae , Danaumque faventem Pallada coepitis ,
 Trojanorum acies ingenti percitus ira
 Ingreditur , promptumque manu , Rhesique propinquum
 Hippocoonta vocat , stratis ille ocyus altis
 490 Emicat , utque locos vacuos , raptosque jugaleis ,
 Et stragem , tabumque inter , fusumque cruentem
 Exanimesque viros , & membra trementia cernit ,
 Tum vero ingemuitque amens , charumque sodalem

Voce vocans magna , ingentem ciet undique luctum .
 495 Teucrorum , Thracumque ingens concursus ad ipsa
 Corpora , seminecesque artus , tepidumque recenti
 Cæde locum : attoniti adspectant , hærentque tuendo
 Audaceisque animos Danaum , stragemque cruentani .
 Hi vero gressum adglomerant , jamque arva tenebant ,
 500 Tristi ubi Dardanum mulctarant morte Dolonem .
 Hic Ithacus bijuges cohibet , sistitque frementeis ,
 Tydides terram saltu petit , atque relictas
 Illic exuvias dat Ulyssi in castra ferendas .
 Accelerantque viam , nec equi non sponte ruebant .
 505 Nelides primus strepitum præsensit equorum ,
 Faturque : O socii , lectissima robora Grajum ,
 Verane , an falsa deludor imagine rerum ?
 Namque audisse virum , strepitumque videbar equorum .
 O si Tydides , Laertiadesque comanteis
 510 Ab castris agerent bijuges ad litora : verum
 Teucrorum ab turba vereor ne impune reverti
 Ductores possint . Finem dabat ore loquendi ,
 Ecce adsunt , terramque petunt , lætique vicissim
 Dextras conjungunt dextris , plauduntque , fremuntque .
 515 Tum prior hæc Nestor : Grajum duces , inclyte Ulysses ,
 Dic , age , quæ hos bijuges tulerit sors ? hosticane ipsi

V. 495. *Ingens concursus*. Verba Virgiliana in 9 , ubi horum exploratorum facinus imitantur Nisus , & Euryalus , pulchrioribus tamen , & longe gratioribus eventibus ornata narratione , ut præter 2 , & 3 , 4 , & 6. librum fere nihil in *Aeneide* melius .

V. 509. *O si Tydides*. Hi sunt equi illi de quibus Virgil. in 1.

„ Ardentisque avertit equos iu castra , priusquam

„ Pabula gustassent Trojæ , Xantumque bibissent „ .

Quum Rhesus ab oraculo didicisset Trojam non evertendam si ejus equi de Xantho bibissent . De quo tamen altum silentium apud Homerum hic , nec cum Homericæ hæc narratione videtur congruere . Quanquam enim Rhesum , ejusque socios novos advenas vocet , non ita tamen loquitur , ut non aliquot jam dies Rhesum Trojæ fuisse credendum sit . Quod si Rhesum in ipsomet itinere præventum , ac jugulatum dixeris , id enim vero cum Homericæ narratione apertissime pugnare videtur .

I L I A D I S

Ingressi castra? an Divum quisquam obtulit ultro
Phœbæis similes radiis molemque , coloremque ?
Atque equidem Troum pugnantum sœpe catervis
520 Permixtus (nec enim , quamquam jam segnior ætas ,
Ad naveis possum ignavæ indulgere quieti)
Aut hos , aut vidi his simileis . Deus obvius , inquam ,
Obtulerit taleis , ambos nam diligit æquus
Jupiter , & Jovis altisoni Tritonia proles .
525 At Laertiades : O nostræ gloria gentis ,
Nelide , facile hæc , inquit , melioraque longe
Corpora cornipedum Dii largirentur equorum .
Nam quid enim Diis non facile? hos sed Thracius heros
Duxerat huc Rhesus , quem post bissena virorum
530 Funera lectorum , postremum stravit acerbo
Vulnere Tydides . Ditis quoque regna petivit
Argivum ad naveis speculator ab Hectore missus ,
Sic ait exultans animo , fossamque præaltam
Prætervectus equis Regum stipante corona
535 Tydidae alta petunt magno tentoria plausu .
Hic primum æripedes nitida ad præsepia ducunt ,
Qua Diomedis equi lotumque , & dulcia farra
Carpebant reliqui , & sublimi in puppe Dolonis
Exuvias , atque arma locant , dum sacra Minervæ
540 Grata parant : ipsi interea sudore madenteis ,
Fœdatasque cruento manus , atque ardua colla
Et crura , & femora alta lavant ad litoris undam .
Balnea deinde petunt , pinguique unguntur olivo .
Tum mensæ accumbunt , & dulcia vina Minervæ
545 Prima litant , plenosque bibunt crateras Jacho .

LIBER UNDECIMUS.

ARGUMENTUM.

Agamemnon copias in prælium edicit , in quo post egre-
gia facinora Coon Agamemnonem , Socus Ulysem vul-
nerat , Paris Diomedem , Machaonem , atque Eurypilum .
Patroclus ad Nestorem mittitur sciscitatum quemnam
vulneratum secum adduxerit . Ab Nestore autem roga-
tur ut Achillem ad opem Græcis ferendam inducat , vel
ipse sumptis Achillis armis in prælium exeat . Ille re-
dux , quum in Eurypilum vulneratum incidisset , ad na-
ves ad se delatum curat .

Ivis interea , ac miseris mortalibus almam
Extulerat lucem , cælumque invecta tenebat
Thitoni croceum linquens Aurora cubile
Quum Jovis imperio Stygiis excita fluentis
5 Argolicas malesana petit Discordia puppeis ,
Atque manu belli signum exitiale cruenta
Ad tollens , navem ingentem concendit Ulyssis ,
Ut vocem hinc Ajax , inde exaudiret Achilles
Extremi Danaum . Hic magno Diva intonat ore
50 Horrendum inclamans , Martisque accedit amorem ;
Nec patriam quisquam , aut dulceis reminiscitur Argos ,
Ferrū ardent , pulchramque omnes per vulnera mortem .
Atrides Danaos accingier imperat omneis
Ipse prior morsu quas fibula nectit aheno
15 Aptabat suris ocreas , dein pectora circum

V. 13. Atrides . Diomedes in quinto libro regnat . Agamemnon
in hoc II. Ajax infra in 13. Achilles ab 18 , quem juxta reliqui
duces silere , et latere videntur .